

Nechybí dnešní právní vědě humor? Nebo něco jiného?

František Weyr a „spor o včely lesní“

Ondřej Horák*

Františka Weyra není třeba právní veřejnosti blíže představovat. Vždyť s osobností prvního děkana naší právnické fakulty a zakladatele tzv. normativní právní školy se seznamují studenti už v prvních seminářích z právních dějin či právní teorie. Bývá to však spíše představení klasika – podle bonmotu, že klasiky se stávají ti, kteří se více citují než skutečně čtou. A to je škoda.

Meziválečná právní věda se totiž vyznačuje nejen noblesou a erudicí, ale také neobyčejným zápallem pro věc, polemičností a svérázným humorem. Rád bych prof. Weyra představil právě jako nedostizného kritika a polemika, který „má úžasný humor, jednou jiskřivý a optimistický, jindy pesimistický a sžíravý“, jak vzpomínal ve sborníku k počtě jeho šedesátých narozenin Zdeněk Neubauer (1939).

Sám František Weyr považoval za svůj „nejlepší a nejzdařilejší literární projev“, jak uvádí v *Pamětech* (díl 3, 2004, s. 40), polemický článek „Pražská právnická fakulta a normativní teorie“ napsaný za okupace a otištěný v prvním poválečném vydání *Časopisu pro právní a státní vědu* (1946, roč. 27, s. 78n.). Stěžejí bychom však objevili lepší příklad jeho britkého vtipu a ironie než článek „Zákon visigotský a včely lesní“ z *Hovorny* výše uvedeného časopisu (1938, roč. 21, s. 243n.), který nám ukáže autora v plné zbroji a síle.

Odráží Weyrův rezervovaný vztah k právním dějinám a našim zásadním problémům i tradiční napětí mezi filozofující brněnskou a afilozofickou pražskou právnickou fakultou.

Ed. pozn.: Text je ponechán v původním znění, opraveny jsou pouze dvě přepsání v odkazech na literaturu. Pražským právním historikem byl Theodor Saturník (1888–1949), bratislavským Rudolf Rauscher (1896–1941).

ZÁKON VISIGOTSKÝ A VČELY LESNÍ

Sotva dozněl v naší domácí odborné literatuře vědecký spor o důležitém problému právního postavení opatů podle konkordátu wormského, potvrzeného I. koncilem lateránským r. 1123, o němž referováno bylo v tomto časopise v roč. XV, str. 48, již opět jsme nuceni hlásiti nový, neméně důležitý spor, který tentokrát týká se problému právního postavení včel podle zákona visigotského. Spor vede se mezi dvěma historiky právními, jednak v Právním obzoru, jednak ve Sborníku věd právních a státních. Máme před sebou projev (dupliku či tripliku), který vyšel právě v posledním čísle Sborníku (roč. XXXVIII, seš. 1–2, str. 71–74).

* JUDr. Mgr. Ondřej Horák, asistent katedry Teorie práva a právních dějin, PF UP Olomouc

Pražský polemik vrací se tu znovu k obecně známé normě Visigotského zákona o okupaci včel lesních, o jejichž interpretaci se vede spor. Tvrdí, že „lesní včely jsou prostě res nullius, která náleží okupantovi, jak jest obecné pravidlo“ (l. c. str. 72), kdežto jeho bratislavský odpůrce prý míní, že včely patří majiteli pozemku, resp., že včel mohou se zmocnit i jiné osoby, kteréžto mínění prohlašuje pražský polemik „prostě za logiku generickou, za nový, dosud neznámý způsob odbornictví“. Protivníci uvádějí k uhájení svého stanoviska každé své cizí literární autority, tak Pražan připomíná, že pro jeho hledisko „vyslovili se uznání autoři, jako Gierke, Hübner, Amira a j.“, kdežto jeho odpůrce volá ve svém zápasu na pomoc Maurera (*Geschichte der Dorferfassung in Deutschland*, I. Band, Erlangen 1865, str. 278) a Schrödera-Künsberga (*Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte*, 1932, str. 217 násl.), k čemuž však Pražan sarkasticky poznamenává, že „je to jistě originální, ale je to zároveň také zábavné, když se autor pro svůj názor dovolává dokladů, které prokazují opak“ (n. u. m. str. 73). Zkrátka, naše palčivé naděje, že tento základní problém právní vědy bude konečně definitivně rozřešen, se dosud nesplnily a dlužno vyčkatí dalších polemických projevů v té věci, a to tím spíše, že základní spor byl nyní ještě zkomplikován další záhadou, která týká se výkladu všeobecně známých „provinčních zákonů pro Scanii“, jichž čl. 68 počíná slovy: „Donum alicuius apibus ingressis atd.“. Pražský polemik, který záhadné místo přeložil: „usadil-li se roj na cizím domě“, uvádí (n. u. m. str. 74), že mu jeho bratislavský odpůrce vytkl, „že pramen zdůrazňuje, že jde o případ, kdy včely vnikly dovnitř domu a tam se usadily (!). Takový výklad je sice dobrý, aby vzbudil veřejnou veselost, ale profesor práv měl by se zaň vpravdě stydět. Včelí roje se přece v lidských příbytích neusazují. Jistě by tam hladem pošly. Celý právní předpis o tom, kdo má na včelí roj právo, by vyzněl úplně naprázdno. Je možno, že by se vůbec našel zákonodárce, který by měl tak konfusní nápad?“

Přikloňující se k názoru pražského polemika, odpovídáme: nenajde se! A za pravdu mu dáváme i v tom, když interpretační poblouznění svého odpůrce vysvětluje jeho dalekostí „skutečných poměrů životních“ (v tomto případě včelích). Jaký to může být právník, který nedovede si jasně a konkrétně představití takový zdivočelý včelí roj, který, bloudě se svou královnou a jejími trubci v čele, hlubokým lesem, konečně narazí na dům a nyní stojí před otázkou, má-li vlétnouti dovnitř a tam bídně hladem zhynouti, nebo raději zůstati venku? Právem proto vytýká zástupce pražské fakulty zástupci bratislavské nedostatek zrětele ke „skutečným poměrům životním“. Ale co jest, tak nutno se tázati, tento nedostatek proti onomu, jenž objevuje se u třetí naší fakulty, která, jak známo a jak jí též mnohokrát bylo vytýkáno (viz na př. tento časopis, roč. XX, str. 117), tone v samých „vrcholných abstrakcích“ a o život včel, ať již lesních nebo polních, se vůbec nestará! S jemným příděchem ironie

zaznamenává pražský polemik stesk svého bratislavského kolegy „na zvláštní poměry našeho vědeckého života právníckého“, jichž zvláštnost prý (podle pražského polemika) je asi v tom, že jeho odpůrce nebyl povolán do Prahy (n. u. m. str. 74). Vtipný čtenář porozumí na první pohled, že přitom jde o krvavou ironii: neboť to by nám ke všemu ještě chybělo, aby na naši přední či první fakultu dostali se lidé, kteří se zcela vážně domnívají, že zbloudilé lesní včely, narazivše na dům, vlétnou dovnitř, aby tam pak bídně zhynuly hladem! Jak by vypadaly v budoucnosti ty nepřehledné stovky zkušebních kandidátů, kdežto v Bratislavě je jich, jak známo, mnohem méně?

Na konec budiž řečeno, že v důležitém sporu o visigotské včely bylo by každé šetření místem nemístnou skromností. Proto nemohu schvalovati prohlášení pražského polemika, že „vraceje se tedy znovu k interpretaci normy Visigotského zákona o okupaci včel, nebude již textu uváděti“ (n. u. m. str. 72). Je sice pravda, že každý jen poněkud vzdělanější právník zná tento text beztoho z paměti, ale vzhledem k jeho základnímu významu nelze ho přece nikdy dost často citovat! K jeho opětne a opětne citaci bylo by všim právem možno užítí místa, jehož se ušetří ignorováním méně důležitých věcí, jako jsou např. „Správní řád“, „Teorie práva“ a jiné publikace toho rázu.

F. W.

Vývoj polemiky glosované prof. Weyrem:

SATURNÍK, Theodor. O právu včelařském ve starším právu německém. In *Sborník věd právních a státních*, 1937, roč. 37, seš. 3, s. 81–103.

Kritika: RAUSCHER, Rudolf. *Právní obzor*, 1937, roč. 20, č. 14, s. 624–628.

Replika TS. Kritika a zájmová kritika. In *Sborník ...*, roč. 37, seš. 4, s. 197–203.

Duplika RR. *Právní obzor*, roč. 21, č. 3, s. 105–112.

Triplika TS. Rauscherova moudrost. In *Sborník ...*, roč. 38, seš. 1–2, s. 71–74.

Doslov RR. *Právní obzor*, roč. 21, č. 9, s. 312.

Doslov TS. Odpoutal se. In *Sborník ...*, roč. 38, seš. 3–4, s. 204.

Závěrečné zamýšlení:

F. Weyr celý spor půvabně zkarikoval. Pokud ovšem budeme pozorně pročítat časopiseckou přestřelku mezi profesory Saturníkem (mj. redaktorem *Sborníku věd právních a státních*) a Rauscherem (své kritiky publikoval v redakční části právnícké fakulty univerzity Komenského v Bratislavě v *Právním obzoru*), tak odkryjeme mnohovrstevnatý spor na pozadí smutných událostí. Měl svou rovinu vědeckou (etika citace, původnost, vědeckost) i osobní (napjaté vztahy

Rauscher-Saturník, Rauscher-Hobza). Nepřímo tento spor však říká mnohé o celé meziválečné právní vědě: každý, kdo publikoval, musel počítat s pozornou a fundovanou kritikou, i s dobovými danostmi oborového, mezioborového a mezifakultního vědeckého sou-

peření. Tragiku sporu – pomíjivost a zásadnost zároveň – dokresluje jeho načasování: za nedlouho přišel Mnichov, pak odchod Čechů ze Slovenska, protektorát a nacistická zvůle, kterou zaplatil životem mj. také prof. Rauscher.